

ональної агропродовольчої системи вагомий вплив мають нормативно-правові документи, які стосуються розвитку окремих територій. Їх прийняття сприятиме активізації агропродовольчого виробництва на регіональному рівні.

Література

1. Федорченко М. Координати земельного ринка України / М. Федорченко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.myland.org.ua>
2. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ligazakon.ua>
3. Концепція програми розвитку фермерства в Україні на 2005-2015 роки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.coop.in.ua>
4. Чеботарьов В.А. Державна регуляторна політика інноваційної структурної трансформації харчової та переробної промисловості : монографія / В.А. Чеботарьов. – Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка", 2011. – 448 с.
5. Розвиток сільських територій України: стан, проблеми, перспективи : матер. круглого столу 26 жовтня 2011 р. / відп. ред. В.С. Кравців. – Львів : Вид-во Ін-ту регіональних досліджень НАН України, 2011. – 59 с.
6. Проект Закону України "Про сільське господарство". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uniflor.biz/law/zakon-ukrajiny-pro-siliske-hospodarstvo.html>
7. Собкевич О. Щодо державної підтримки розвитку аграрних кластерів в Україні: аналітична записка / О. Собкевич, В. Русан, А. Юрченко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua>

Станасюк Н.С. Нормативно-правовые условия формирования региональной агропродовольственной системы

Проанализированы основные нормативно-правовые документы, которые имеют важное влияние на формирование агропродовольственной системы. Определены изъяны современной нормативно-правовой базы в Украине. Сформулированы выводы по поводу создания благоприятных нормативно-правовых условий формирования региональной агропродовольственной системы.

Ключевые слова: нормативно-правовые документы, региональная агропродовольственная система, формирование агропродовольственной системы.

Stanasyuk N.S. Normative-state conditions of formation regional agri-food system

The basic normative-state documents which have difficult influence on formation agri-food system are analyzed. The defects of modern normativ-state base in Ukraine are determined. The deduction as regards creation of favourable normative-state conditions of formation regional agri-food system are made.

Keywords: normative-state documents, regional agri-food system, formation of agri-food system.

УДК 330 Доц. Г.В. Стричак¹, канд. екон. наук; доц. Г.А. Лех², канд. екон. наук

ПРОБЛЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Проведено аналіз досліджень та публікацій щодо державного боргу; розглянуто важливість управління державним боргом для фінансової політики держави, так і перспектив формування та розвитку національної економіки; визначено вплив державного боргу на економіку України; пояснено суть державного боргу та проведено аналіз поточної заборгованості України; досліджено необхідність проведення ефективної політики економічної безпеки.

¹ Львівський ДУВС;

² НЛТУ України, м. Львів

Ключові слова: економічна безпека, боргова безпека, бюджетний дефіцит, державний борг, внутрішній борг, зовнішній борг.

Постановка проблеми. В умовах функціонування ринкової економіки важливою складовою державних фінансів є державний борг. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призводять до формування і значного зростання державного боргу в Україні. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний борг є предметом дослідження і дискусій багатьох вчених. Управління державним боргом розглядають стосовно як важливості для фінансової політики держави, так і перспектив формування та розвитку національної економіки. Серед західних вчених особливої уваги заслуговують праці Дж. Кейнса, П. Кругмана, Р. Барро, П. Харрода, А. Сміта, А. Лернера, Р. Масгрейва, К. Макконнелла, С. Брю та ін. Теоретичні й практичні питання державного боргу розглянуто в роботах українських дослідників: В.В. Козюка, В.А. Андрушенка, О.І. Барановського, З.О. Лютого, О.В. Плотнікова, Н.В. Зражевської, Я.В. Онищук, Ю.К. Алексеева та ін. Проблеми наближення обліку та звітності з державного боргу до загальноприйнятої міжнародної практики висвітлено у праці Ю.В. Іваненка і А.В. Мамишева.

Метою роботи є дослідження суті державного боргу та аналіз поточної заборгованості України.

Виклад основних положень. В умовах поширення глобалізаційних та інтеграційних процесів кожна країна прагне забезпечити розвиток національної економіки, створити сприятливі умови для захисту основних соціально-економічних та політичних інтересів країни. Тому кожна країна намагається провадити ефективну політику економічної безпеки. Відомо, що фінансова безпека має такі складові: бюджетна безпека, валютна, грошово-кредитна безпека, боргова безпека, інвестиційна безпека, безпека страхового ринку, безпека фондового ринку.

Однією з основних складових фінансової безпеки є боргова безпека держави. Значна роль державного боргу в економіці держави обумовлюється його різнобічним впливом на всі сфери життя, необхідністю розрахунку його граничного рівня для країни з урахуванням забезпечення сталого економічного зростання, узгодження фіскальної та монетарної політики тощо. Внутрішні й зовнішні борги стали невід'ємною складовою фінансової системи більшості країн світу. Вони зумовлені наявністю дефіциту бюджету, тобто держава не завжди має змогу провести скорочення витрат відповідно до наявних доходів. Тоді виникає потреба в додаткових фінансових ресурсах, які можна одержати або завдяки емісії грошей, або запозиченням як всередині держави, так і ззовні. Покриття дефіциту бюджету через запозичення має переваги, до яких належать: керованість інфляційними процесами в державі, підвищення рівня касового виконання бюджету, можливості зміцнення фінансового становища в державі.

За даними Мінфіну, рівень державного боргу України у 2011 р. становив: сукупний державний борг України (прямий і гарантований) в 2011 р. зріс на 9,1 % або від 4,918 млрд. дол. до 59,216 млрд дол. Згідно з повідомленням, сукупний внутрішній держборг зріс за 2011 р. на 11,3 % або від 2,203 млрд дол. до 21,741 млрд дол., зокрема у грудні – на 2,6 % або на 545 млн дол. За даними Мінфіну, сукупний зовнішній держборг збільшився в 2011 р. на 7,8 % або від 2,714 млрд дол. до 37,474 млрд дол.: у грудні він скоротився на 1,8 % або на 685 млн дол. [1].

Відповідно до міжнародних стандартів і загальноприйнятих наукою показників оптимальний розмір боргів держави не повинен перевищувати 60 % від річного обсягу валового внутрішнього продукту. Внаслідок перевищення цього рівня держава може втратити фінансову незалежність і стати державою-банкрутом. Рівень державного боргу України досяг майже 40 % валового внутрішнього продукту, що не є критичним, порівняно з окремими розвиненими країнами світу [5].

Борги держави економічно виправдані лише в тому разі, якщо здійснювані за їх рахунок видатки сприяють збільшенню майбутніх доходів або приводять до скорочення майбутніх бюджетних видатків, тобто мають позитивний рівень прибутковості, що дає змогу державі надалі погасити основну суму боргу й сплатити відсотки за ним. До таких видатків належать інвестиції, і тому приріст державної заборгованості згідно з економічною теорією не повинен перевищувати суми державних інвестицій. У багатьох країнах таке обмеження закріплене в конституціях. Останніми роками щорічний приріст державних боргів в Україні значно перевищував обсяги бюджетних інвестицій [4].

В Україні за роки її незалежності формування боргу відбувалося значною мірою під впливом потреб оперативного фінансування поточних бюджетних видатків, що зумовило його структуру та обсяги. До основних причин швидкого зростання державного боргу України можна віднести: необхідність збільшення валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці; значні обсяги бюджетного дефіциту; залежність від імпорту енергоносіїв; потреби технічного переоснащення більшості галузей національної економіки [3].

Міністерство фінансів України змушене йти на перекредитування, щоб отримати кошти для погашення існуючого боргу. Згідно з держбюджетом-2012, обсяг державних запозичень прогнозують на суму 98,5 млрд грн, зокрема зовнішніх – 37,5 млрд грн. При цьому загальні виплати за державним боргом, які потрібно здійснити в 2012 р. за рахунок коштів держбюджету, оцінюють на рівні 95,5 млрд грн, з яких за внутрішнім боргом – 42,3 млрд грн [2]. За великого обсягу нагромадженого державного боргу стає складним завданням: зміцнення довіри громадян до національної валюти, протидії інфляційним процесам, нагромадження та забезпечення країни валютними резервами, конвертованості національної грошової одиниці. Все це може призвести до девальвації національної грошової одиниці та збільшення платежів з обслуговування державного боргу.

Висновки. Проведені дослідження дають змогу з'ясувати конкретні напрями забезпечення належного стану та підвищення рівня боргової безпеки держави:

- 1) вдосконалення законодавчого забезпечення формування внутрішньої та зовнішньої заборгованості;
- 2) зростання ступеня боргової безпеки відбуватиметься завдяки опрацюванню та реалізації обґрунтованої стратегії залучення позик (внутрішніх і зовнішніх, довго- і короткострокових) в економіку України, яка повинна мати чітко окреслені пріоритети, процедури прийняття рішень про необхідність залучення запозичених коштів, визначення порядку й умов залучення, вкористання, обслуговування і погашення позик;
- 3) боргова безпека зростатиме внаслідок спрямування запозичених коштів переважно для фінансування інституціональних змін, розвитку базових галузей економіки та інфраструктури, запровадження новітніх технологій з метою забезпечення майбутнього зростання доходів;
- 4) для підвищення боргової безпеки держави необхідне якісне поліпшення системи судочинства щодо боргових правовідносин і нагляду за дотриманням чинного законодавства з цих питань;
- 5) враховуючи значущість ефективного контролю за формуванням зовнішнього боргу України для забезпечення боргової (і фінансової безпеки загалом) безпеки держави, необхідно вдосконалювати цю діяльність. На сьогодні в державі у цій сфері відсутній єдиний контролюючий орган.

За відсутності такої стратегії державний борг буде зростати.

Отже, стан боргової безпеки є одним із головних критеріїв оцінки ефективності державної фінансової політики. Тому важливо на сучасному етапі розвитку нашої держави здійснити заходи, спрямовані на підвищення рівня її боргової безпеки.

Література

1. Державний та гарантований державою борг України // Міністерство Фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua/file/link/291652/file/31.03.2011.pdf>.
2. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державного боргу України // Міністерство Фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.minfin.gov.ua/file/link/246045/file/BE\)42259B.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/246045/file/BE)42259B.pdf).
3. Поливана М.А. Аналіз стану державного боргу України // Publishing house Education and Science. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/11/EISN_2010/Economics/61546.doc.htm.
4. Державний кредит і державний борг // Література для ВУЗів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.vuzl.org/books/finance/98-finance?start=15>.
5. Зовнішній борг України на кінець 2010 року // НБУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/BalansZZB_text.pdf.

Стричак Г.В., Лех Г.А. Проблемы обслуживания государственного долга.

Проведен анализ исследований и публикаций относительно государственного долга; рассмотрена важность управления государственным долгом для финансовой политики государства, так и перспектив формирования и развития национальной экономики; определено влияние государственного долга на экономику Украины; объяснена суть государственного долга и проведен анализ текущей задолженности Украины; исследована необходимость проведения эффективной политики экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, долговая безопасность, бюджетный дефицит, государственный долг, внутренний долг, внешний долг.

Strichak G.V., Lech G.A. Problems of maintenance of national debt

The analysis of researches and publications is conducted in relation to a national debt; importance of management a national debt is considered for the financial policy of the state, so prospects of forming and development of national economy; certainly influence of national debt on the economy of Ukraine; essence of national debt is explained and the analysis of floating debt of Ukraine is conducted; investigational necessity of leadthrough of effective policy of economic security.

Keywords: economic security, promissory safety, budgetary deficit, national debt, internal debt, external debt.

УДК 330.101.2

Аспір. Я.О. Топільницька¹ – Львівська державна фінансова академія

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Простежено еволюцію поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо природи інтелектуального капіталу, на основі чого визначено її власне бачення. Розширено класифікаційні ознаки інтелектуального капіталу. Досліджено структуру інтелектуального капіталу та визначено умови перетворення інтелектуального потенціалу в інтелектуальний капітал.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, види інтелектуального капіталу, інтелектуальний потенціал.

Постановка проблеми. У процесі становлення нової, "інтелектуальної" економіки головними факторами економічного зростання, визначальними чинниками утримання гідних конкурентних позицій держави на світових ринках постають креативні здібності людини, знання та інтелектуальні ресурси. Питання зміни співвідношення матеріального виробництва на користь нематеріального стали об'єктом багатьох наукових досліджень. Над їх вирішенням працювали В. Іноземцев, А. Нікіфоров, І. Мойсеєнко та ін. Проте серед учених-дослідників немає єдиної думки щодо дефініції "інтелектуального капіталу", не приведено узгодженості цієї категорії з іншими соціально-економічними категоріями, постає проблема подальшого розроблення питань ефективності використання інтелектуального капіталу. Усе це актуалізує тему дослідження, обумовлює вибір мети та завдань цього дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення сутнісної характеристики та структури інтелектуального капіталу, дослідження взаємозв'язку категорій інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний базис інтелектуального капіталу є здобутком представників класичної школи економічної теорії. Один із її засновників, В. Петті неодноразово наголошував на "цінності населення" у нагромадженні багатства, особливим завданням держави вважав виховання обдарованих, непересічних людей.

Більш детально інтелектуальні здібності людини на їх вплив на рівень економічного розвитку досліджував А. Сміт. У праці "Дослідження про при-

роду і причини багатства народів" людей інтелектуальної праці він виділяє в окремих клас і стверджує, що інтелектуальна праця відіграє головну роль у розвитку країни. Знання, набуті в процесі навчання і трудової діяльності, учений уподібнює капіталу: "Придбання таких здібностей, враховуючи також утримання їх володаря під час його виховання, навчання або учнівства, становлять основний капітал, який немов реалізується у його особистості", – пише Сміт [1, с. 409].

Теорія А. Сміта набула подальшого розвитку у працях Д. Рікардо та Дж. С. Мілля, які вказували на тісний зв'язок кількості виробленої продукції та якості знань, наголошували, що будь-яке розширення технічних знань, будь-яке досконале застосування предметів, засобів праці та сил природи дає змогу за однакової інтенсивності праці виробляти більшу кількість продукту [2, 3]. Вагомий внесок у розвиток теорії інтелектуального капіталу здійснив А. Маршал. У своїй праці "Принципи аналітичної економії", поряд з традиційними факторами виробництва, якими є земля, праця, капітал, учений виділив четвертий, який назвав "організацією". Під організацією він розумів сукупність знань, що забезпечують ефективну організацію землі, праці та капіталу [4, с. 285]. Своєрідним "трампліном" для подальшого просування вперед А. Маршал вважав освіту, і наголошував на необхідності фінансової підтримки обдарованих дітей, аргументуючи це тим, що "економічна вигода від використання одного великого промислового відкриття цілком достатня для покриття витрат для цілого міста" [4, с. 290].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, поняття інтелектуального капіталу в науковому обігу не вживалося. Вперше його використав Дж. Гелбрейт у 1969 р. у листі до М. Калецькі. Проте як наукову економічну категорію його почали досліджувати лише у 90-х роках, що зумовило істотні відмінності у трактуванні суті. Аналіз літературних джерел із цієї проблематики дозволив виділити три підходи до трактування суті інтелектуального капіталу – за цінністю, за процесом, за результатом.

Рис. 1. Підходи до визначення поняття "інтелектуальний капітал"

Прихильники першого підходу розглядають "інтелектуальний капітал" як сукупність цінностей. Так, В. Садовський і Є. Стеценко під інтелектуальним капіталом розуміють знання, навички, досвід, які є невід'ємними від їх носія – людини [5]. Л. Іноземцев стверджує, що інтелектуальний капітал – це інформація та знання – специфічні за своєю природою і формою участі у виробничому процесі чинники [6, с. 340]. Ми вважаємо такі визначення неповними,

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА